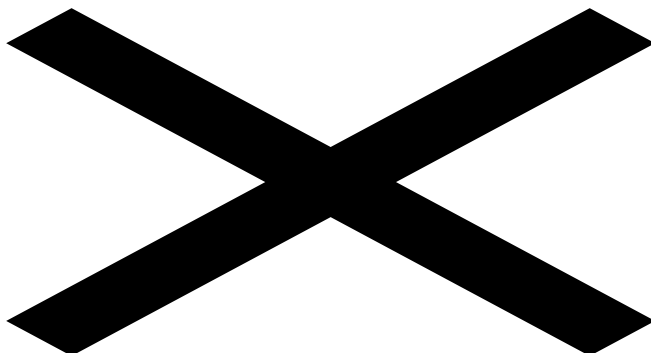

LUMINA, CAUZĂ SPIRITUALĂ, EFECT SPAȚIAL

Însuși Mântuitorul a spus: Eu sunt lumina lumii; cel ce-Mi urmează nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina Vieții (Ioan 8, 12).

Lumina este un element primordial, vital și omniprezent.

Atât spațiul spiritual cât și cel fizic sunt subordonate și dependente de acest element.

În cadrul teologic, polemica pe tema Luminii taborice dintre isihăști și umaniști a determinat Sinoadele din secolul XIV. Monahii calabrieni, influențați de Varlaam și Achindin, nu au putut înțelege teoria susținută de episcopul Grigorie Palama, care scria despre sursa Luminii necreate. Ei considerau că Lumina taborică este o creație dumnezeiască, iar sfântul Grigorie, prin introspecții personale și o viață sfântă, a concluzionat în lucrările sale că Lumina Dumnezeiască este necreată și diferă de cea solară, fizică. După Evanghelia lui Matei (17,2), Mântuitorul S-a schimbat la față, înaintea ucenicilor, și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina. Hristos - Pantocrator este pictat în cupolă cu privirea spre apus, sugerând că Soarele Dreptății apare de la răsărit. Acea strălucire taborică este aceeași cu cea proprie Fiului lui Dumnezeu. Doar atunci a deschis ochii ucenicilor Petru, Iacov și Ioan ca să poată vedea prezența invizibilului în vizibil. Dintru început și veșnică este aceasta, iar ei nu (o) puteau vedea cu vedere pământească. Astfel, cele două teorii referitoare la proveniența Luminii și tipurile ei au determinat despărțirea iconografiei creștine în două categorii. Arta bizantină a rămas statornică și devotată ortodoxiei, iar arta apuseană a naufragiat pe tărâmul umanismului raționalist, perceptibil de vederea netransfigurată.

Adevărata icoană, cea bizantină, cu încărcătura ei simbolică și învățăturile de credință ce se transferă prin revelație credinciosului, are rol de fereastră către Împărăția Cerurilor, este o punte către transcendent. În schimb, operele de artă renescentistă, pe cât sunt de frumoase, sunt înconjurată de o barieră realistă, laică, și oricât de valoroase ar fi din punct de vedere estetic și plastic, totul se rezumă la portrete, atitudini exacerbate mai mult sau mai puțin senzuale, carnale, dar nu urcă mintea la sfințenie. Arta Renașterii este tributară materiei. Iconarul caută să redea chipul sfințeniei, ceea ce necesită anumite condiții. El nu vrea să prezinte realitatea lumii acesteia. Nu oricine poate picta icoane și nu oricum. Ci caută lumea de dincolo, chipul cel după tip. Adevărata sfințenie ni se arată prin icoana bizantină. Culorile artei religioase ortodoxe sunt în esență reflectarea luminii taborice în forme accesibile vederii pământești. Iconarul investeste energia creatoare insuflată de Duhul Sfânt, este vorba de o împărtășire de care beneficiază în final credinciosul rugător. De aceea, pentru a primi această energie, iconarul se pregătește cu post și

rugăciune, cu o viețuire potrivită canoanelor, în sensul de introspecție. Postul însuși înseamnă lumină, căci omul se hrănește cu legume, fructe, verdeață, care sunt condiționate de lumină fizică pentru fotosinteză și creștere.

La fel și peștele (Ihtius) conține fosfor, care se încarcă cu lumină.

Iar rugăciunea cheamă Lumina transcendențială. Iată că astfel există o comuniune a celor două lumini, o sinergie prin care sfințenia este așternută pe blatul icoanei. În fond, meșterul iconar este un interpus prin care se explică sfințenia. Astfel, icoana nu se pictează după un model viu, precum a avut Rafael sau alți artiști renascentiști, ca să exprime frumusețea lumească. Madonele Renașterii înfățișau uneori iubitele maestrilor pictori și altele modele plătite. Ori iconarii autentici nu pictau doar pentru a realiza un obiect estetic, de valoare laică, ci reprezentau sfinte odoare, prin care sunt cinstiți sau venerați sfinții, ori adorat însuși Mântuitorul. Deci nu lemnul sau culorile erau aduse la rang de sfințenie, ele fiind doar unelte, ci reprezentarea, chipul întipărit pe lemn. Astfel, credincioșii se închină Luminii și nu ferestrei. Icoanele sunt cinstite, nu adorate, iar prin iconoclastism se cade în ispita de a respinge tradiția și a nega închinarea la Domnul Iisus Hristos, la Maica Domnului și la Sfinți. Sursa de inspirație a picturii bizantine a fost și este istoria biblică cu substrat teologic și reprezentare simbolică, și este de origine apostolică. Sfântul Vasile cel Mare consideră că iconografia ortodoxă are o mai mare forță învățătoare decât cuvântul, deoarece impactul și memoria vizuală sunt mai puternice decât cea auditivă. Învățătura prin văz duce la Lumină, după cum spune și Domnul că cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina Vieții (In.8,12).

Prima icoană a lumii a fost omul. Sfântul Ioan Damaschin, un părinte din veacul al optulea, ne învață că omul care a fost creat după chipul lui Dumnezeu a pierdut asemănarea cu El în momentul căderii în păcat. Dar prin răbdarea și dragostea pentru creația Sa, l-a pus pe om să muncească pentru a ajunge din nou să poarte haina Luminii, adică virtuțile. Ba chiar a venit în lume, spre ajutorul omului, spunând: Atât cât sunt în lume, Eu sunt Lumina lumii (In.9,5) și ne-a luminat cu învățăturile Sale. Lumina este adesea reprezentată cu auriu, simbol al slavei cerești, de asemenea energia Duhului Sfânt, prin asist venicic, iar lumina raiului cu alb. Dar albul nu este o calitate, ci esență din vecie a tuturor culorilor. Albul, deși considerat nonculoare, este cea mai mistică, nu datorită reflexiei. Ea se folosește la blicuri, desemnând curățenia, puritatea, strălucirea harului.

Această sclipire a blicurilor emană din interior spre exterior.

Este acea lumină taborică ce strălucește de la sine putere, fiindcă este dumnezeiască. Ea nu poate fi ținută sub obroc, ci trebuie să lumineze tuturor, căci la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul, și apoi a zis Să fie lumină! Și a fost lumină (Fac.1, 3). Sfinții Părinți interpretează că aceasta nu era o lumină fizică. Iar Sf. Efrem Sirul, de comun acord cu ei, susține că nu era vorba despre cea solară, căci aceasta a fost creată abia în Ziua a Patra. Lumina care a apărut pe pământ era fie ca un nor luminos, fie ca lumina zorilor, ori ca stâlpul ce a luminat norodului iudeu în pustie. Oricum, lumina nu ar fi putut împrăștia întunericul ce învăluia totul, de nu și-ar fi răspândit pretutindeni fie materia, fie razele, precum soarele la răsărit.

Lumina dintru început era răspândită pretutindeni, nefiind închisă într-un singur loc anume; ea împrăștia întunericul fără a avea o mișcare; toată mișcarea ei ținea de ivire și piere; când ea pierdea dintr-o dată, venea domnia nopții, domnie ce se sfârșea o dată cu ivirea ei. Astfel, lumina a făcut să apară și cele trei zile următoare...Ea a ajutat la odrăslirea și răsărirea tuturor celor care urmau a fi scoase de către pământ în ziua a treia; cât despre soare, el a fost așezat în tăria cerului ca să aducă la împlinire cele care fuseseră făcute să apară mai înainte cu ajutorul luminii dintru început .

Și văzând Dumnezeu că lumina este bună, a separat-o de întuneric, punând luminători pe tăria cerească, ca să cârmuiască ziua și noaptea și întreg pământul. Iar luminătorul cel mare, soarele, a dat naștere curcubeului la cuvântul Său, cu toate componentele cromatice, legământul din Vechiul Testament făcut de Dumnezeu cu Noe, prin care nu va mai pierde pământul prin potop (Fac.9).

Am putea considera astfel că Lumina este un legământ al proniei dumnezeiești. Iar luminătorul cel mic, adică luna și stelele, le-a așezat pe tăria cerească pentru cârmuirea nopții. Datorită contrastului auriului și albului ca lumini cu celelalte culori se definește ideea de volum în iconografia bizantină. Altfel spus, prin suprapunerea straturilor descrescânde ca dimensiune și tot mai deschise la culoare,

se întrezărește volumetria elementelor indiferent de motive, fie că sunt zoomorfe, fitomorfe, clădiri, relief, mobilier sau elemente antropomorfe. Kontoglou remarcă, citându-l pe Sf. Macarie cel Mare: Un suflet care s-a umplut de lumina slavei dumnezeiești se face în întregime lumină și chip (...) și nici o parte dintr-însul nu se ascunde.

În iconografia bizantină, lumina este exprimată și prin forme geometrificate, nu doar în culoare. Astfel îl avem pe Domnul Iisus Hristos reprezentat în mandorlă, ca semn al luminii slavei Sale. Icoanele Schimbării la Față, Pantocrator, Înălțarea la cer, Adormirea Maicii Domnului au ca element central, și spun central deoarece credința ortodoxă este Hristocentrică, Lumina mântuitoare. Crezul ortodox, dezbătut în primele Sinoade Ecumenice de Sfinții părinți, conține mărturisirea de credință că Hristos este Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur exprimă de la început că am văzut Lumina cea adevărată, am aflat credința cea adevărată.

Cea mai spectaculoasă și minunată dovadă a prezenței lui Dumnezeu este Lumina Sfântă care se coboară din cer pe Sfântul Mormânt al Domnului, de Paștele ortodox la Ierusalim de peste douăzeci de secole. Doar prin credință putem înțelege minunile care se întâmplă sub ochii noștri. Ele nu sunt contrare legilor firii, ci depășesc aceste legi pentru a ni se face cunoscut Harul Duhului Sfânt.

Mărturiile din vremea patriarhului Narcis al Ierusalimului s-au scris în anul 135 despre o minune care s-a întâmplat la Sfântul Mormânt. Untdelemnul din candelă s-a aprins singur. În secolele următoare minunea s-a repetat. Istoricul Nechifor Thetochie, dar și alți mărturisitori au consemnat că în anul 1101, pe când cruciații latini străbăteau locurile sfinte, un martor, Pulherios, zice că în anul acela nu a apărut nicidecum Sfânta Lumină- situație neplăcută pentru preoții latini. În această situație îngrijorătoare, preoții latini prezenți au hotărât să iasă din Biserica Învierii. Cei rămași însă printre greci s-au rugat cu înfrigurare. S-au închinat, L-au rugat pe Dumnezeu, și Sfânta Lumină a apărut, umplând toată biserica. Cu strigăte de bucurie, au alergat latinii să ia Lumina de la greci.

În anul 1579, armenii au convins pe turci, făcându-le daruri, ca în noaptea de Înviere patriarhul lor să intre în Sfântul Mormânt, în timp ce patriarhul ortodox a fost lăsat afară lângă o coloană. Lumina a fulgerat coloana, arătându-se patriarhului ortodox. Martor a fost un emir arab, pe nume Tunam, șef al gărzii ce supraveghea Biserica Învierii, eveniment ce l-a determinat să treacă la creștinism, acesta nefiind singurul caz.

Se mai spune că după ce a bătut trei cuie în podea, a strigat să intre cuie în cel ce neagă că Sfânta Lumină este adevărată și să știe că una este adevărata credință, a ortodocșilor.

Într-un text scris în sec. al XII-lea se menționează: Lumina nouă cerească s-a aprins în candela de deasupra mormântului divin și dătător de viață. Alte numeroase mărturii s-au spus și s-au scris de-a lungul vremii, timp în care suntem cu toții chemați după glasul preoților: veniți de luați Lumina, de trei ori, ca semn al fofofaniei epifanice.

Editată în 1974, cartea Sfânta Lumină de la Ierusalim amintește că între anii 1970-73 Interpolul, cu ajutorul unor specialiști, a făcut studii permanente asupra minunii, controlând sigiliile, pe Arhieru, vata de pe Mormântul Sfânt, înregistrând și filmând întreaga slujbă, după care a concluzionat minunea dumnezeiască incontestabilă.

Nu există poet care să nu fi cântat lumina lunii, a soarelui, culorile, lumina focului etc. Mircea Eliade

spune că fiecare om are scânteia dumnezeiască în el, astfel omul trebuie să-și recunoască originea și să creadă în ea. Alți poeți care au cântat Lumina, cu o deosebită savoare au descompus-o în cuvinte cromatice:

Mă înfășor în rozul verde,
În albastrul-violet
Și în aurul din soare,
Și-ntr-o clipă mă preschimb
Într-un nimb enorm-
Un nimb. (Alea jacta est - Ion Minulescu)

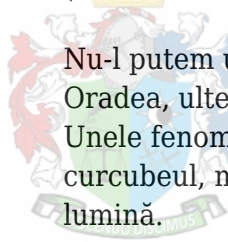
Marele nostru poet Mihail Eminescu a ales adevărate teme scenografice în poeziile sale, în care luminile joacă un rol spectaculos, fie că sunt lumini celeste, fie că sunt joc de flăcări calde, mângâietoare, fie că a făcut referiri la luminile ce iradiază din adâncul sufletului, el ne dezvăluie o adevărată spovedanie cromatică:

Frumoasă ești... o prea frumoasă fată.
Ca marmura de albă-i a ta față.
(Dormi! - Mihai Eminescu)

La mijlocul de aer, în sfera de lumină,
Din frunte-mi se retrage raza cea de cristal,
Ea prinde chip și formă, o formă diafanină,
Înger cu aripi albe, ca marmura de pal.
(Povestea magului călător în stele - M. Eminescu)

Nu-l putem uita pe Lucian Blaga, cu ale sale Poeme ale luminii, care a studiat Teologia la Sibiu și Oradea, ulterior obținând titlul de doctor în filosofie.

Unele fenomene naturale cântate în versuri de numeroși poeți sau muzicieni, ca aurora boreală și curcubeul, merită menționate pentru spectaculozitatea lor. Sunt minuni create de Dumnezeu, prin lumină.

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ
Independența
prin Cultură
ELENA BORUNDEL